

УДК 351.477.094

Забезпечення безпеки особистості як дієвий механізм реагування на загрози національній безпеці

А.В. КАПУЛОВСЬКИЙ

Національна академія державного управління при Президентові України,
м. Київ, Україна, E-mail: Kapulovskiy_artem@ukr.net

Авторське резюме

У статті наведено нормативно-правове та наукове обґрунтування необхідності взаємодії особи й органу державної влади при прийнятті управлінських рішень та визначено вплив такої взаємодії на стан національної безпеки держави. Зроблено спробу побудови належної моделі управління суспільними процесами з боку органів державної влади, в умовах можливої загрози безпеці особи.

Варто зазначити, що подальші результати інтеграції України до європейських співтовариств безпосередньо залежить від ефективного механізму конституційно-правового забезпечення, відповідного напрямку правової політики не тільки в зовнішньодержавному, а й внутрішньодержавному правопорядку. При цьому проблема конституційного забезпечення стає фундаментальною та системною, з точки зору конституційності, набуває системно-функціонального значення.

Так, відповідно до статті 3 Основного Закону України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність та безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

З огляду на викладене, від рівня гарантування безпеки особистості, недопущення порушень та гарантування державою прав, свобод і законних інтересів людини залежить і рівень самої національної безпеки.

Ключові слова: національна безпека, безпека особи, державна безпека, права людини, органи державної влади.

© А.В. Капуловський, 2014

Ensuring the safety of the individual as an effective mechanism to respond to national security threats

A. V. KAPULOVSKIY

National academy for public administration under the President of Ukraine,
Kyiv, Ukraine, E-mail: Kapulovskiy_artem@ukr.net

Abstract

The article presents the legal and scientific rationale for the interaction of individual and public authority in decision-making and the influence of this interaction on the state of national security. The attempt of construction of the proper case public processes frame is done from the side of public authorities, in the conditions of possible threat to safety of person.

It should be noted that the results of further integration of Ukraine into the European community depends on an effective mechanism of the constitutionally-legal providing, corresponding direction of legal politics not only in external state, but also inwardly to the state law and order. Thus, the problem is a fundamental constitutional provision and system, in terms of constitutionality, becomes systemic and functional significance.

Thus, in accordance with article 3 of the Basic Law of Ukraine a person's life and health, honor and dignity, inviolability and security are recognized in Ukraine as the highest social value. Human rights and freedoms and their guarantees determine the essence and orientation of the state. The state is responsible to the people for their activities. The promotion and protection of rights and freedoms is the main duty of the state.

Given the above, the level of security of the individual, non-infringement and guarantee of rights, freedoms and legitimate interests of the person depends on the level of the national security.

Keywords: national safety, safety of person, state security, human rights, public authorities.

Постановка проблеми. В період глобальних і стрімких змін, які відбуваються в нашій державі, проблематику національної безпеки відносять до одного з найважливіших, найскладніших багатаспектних та інтегральних явищ суспільного і політичного життя.

Національна безпека як стан захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави є об'єктивною передумовою становлення та розвитку державної самостійності України, чинником утвердження демократичного суспільства.

Поряд з цим, у процесі функціонування національної безпеки реалізуються національні інтереси України – фундаментальні цінності, потреби, прагнення українського народу, без яких неможливе його існування. Захист таких інтересів передбачає діяльність їх виявлення, попередження та усунення загроз для національної безпеки в усіх важливих сферах життєдіяльності. Ре-

альність же передбачає співвідношення юридичного та фактичного викладу проблем життєдіяльності особи та суспільства, що в дійсності склалися в суспільстві, а також шляхів їх вирішення. Визначення реального рівня забезпечення прав, свобод та законних інтересів у державі неможливе без урахування існуючих у суспільстві потреб, думок і настроїв.

Саме за таких умов і з метою прийняття виважених управлінських рішень виникає необхідність у практичній взаємодії особи й органу державної влади. При цьому, постає питання щодо побудови належної теоретичної моделі управління суспільними процесами зі сторони органів державної влади, як обов'язкової передумови такої взаємодії.

Аналіз досліджень і публікацій. Щодо забезпечення національної безпеки, то розв'язанню проблем її забезпечення присвячено цілий ряд досліджень провідних вітчизняних і зарубіжних

вчених. В Україні цим проблемам були присвячені роботи Г.П. Ситника, В.І. Абрамова, Ю.І. Римаренка, Г.Г. Почепцова, Г.М. Перепелиці, С.І. Пирожкова, Н.Р. Нижник, В.П. Горбуліна, І.Ф. Бінька, О.С. Бодрука, О.В. Копана та інших.

Поряд з цим, проблеми створення системи безпеки становили предмет дослідження таких західних науковців, як: Т. Гоббс, Н. Макіавеллі, Ш. Монтеस्क'є, С. Брауна, У. Ліппмана, М. Каплана, З. Бжезінського, Г. Кіссінджера, Г. Моргентхау, С. Хантингтона, С. Хоффмана, Н. Спідмена та інших. Серед російських дослідників слід назвати П. Белова, К. Гаджієва, О. Дугіна, В. Манілова, Ю. Тихонравова, В. Ярочкіна та інших. У своїх працях вказані вчені детально дослідили теоретичну основу національної безпеки в окремих її сферах (політичній, економічній, екологічній, військовій).

Поняття «національної безпеки» тісно пов'язане з усіма формами, напрямками і проявами взаємодії в системі «природа – людина – суспільство» та має три взаємозалежні рівні: безпека людини (громадянина), безпека суспільства та безпека держави. Діалектична єдність цих складових обумовлена нерозривністю процесу функціонування і розвитку людини, суспільства, держави у просторі та часі.

В демократичних державах пріоритетним у відношенні до безпеки суспільства і держави є безпека і права особистості. Головним суб'єктом забезпечення безпеки особистості і суспільства є держава в особі своїх інститутів. Ціль інститутів держави – управляти станом нормальної життєдіяльності людей і встановлювати порядок, який забезпечує їх права і безпеку.

Сучасна юридична наука розглядає права і свободи людини в рамках окремих прав та певної діяльності органів державної влади. Так, наприклад, Б.С. Кінаш досліджував сучасні тенденції забезпечення прав і свобод людини і громадянина органами і посадовими особами місцевого самоврядування на місцевому рівні через призму їх публічної

діяльності. Ю.О. Загуменна розглядала основні напрямки забезпечення прав і свобод людини в діяльності органів внутрішніх справ України. О.О. Семіног розглядав проблеми забезпечення прав і свобод людини та громадянина у паспортно-візовому режимі України. Подібна розгалуженість дозволяє стверджувати, що до сьогодні невирішеними залишається низка питань пов'язаних з правами і свободами людини і громадянина та системою їх забезпечення (гарантування).

Безпека ж людини виражається в збереженні тих чи інших життєво важливих інтересів людини, включеної в соціальні відносини і виступає необхідною умовою її розвитку. Значення безпеки має виражатися як захист її життєво важливих інтересів, відновлення нормального її стану для повноцінного функціонування людини в суспільстві.

Мета дослідження. Метою статті є здійснення аналізу факторів впливу суспільної думки на прийняття органами державної влади управлінських рішень та побудова належної моделі управління суспільними процесами з боку органів державної влади, в умовах можливої загрози безпеці особи.

Виклад основного матеріалу. Потреби розвитку України лише в деяких сферах державного і суспільного життя в певних регіонах, у тих чи інших часових періодах відображають тимчасові (минуці та проміжні) інтереси. Прикладами таких інтересів можуть бути: подолання економічної кризи, усунення розбіжностей у зовнішньополітичних орієнтаціях регіонів, подолання навмисне створюваного ворогами української незалежності образу України як авторитарної держави, подолання суперечності між необхідністю прискореної модернізації Збройних сил України та можливостями державного фінансування їх розбудови тощо. Варто зазначити, що національна безпека як стан відносин з приводу захищеності національних інтересів має своїм антиподом загрози і небезпеку. Загрози національній безпеці – це стан відносин, коли існує очевидний намір (обіцянка) однієї держави

(держав), юридичних чи фізичних осіб завдати шкоди національним інтересам іншої держави (держав). Загрози становлять потенційну небезпеку для національних інтересів. Небезпека національним інтересам – це практичні дії однієї держави (або груп держав), юридичних чи фізичних осіб щодо завдання безпосередньої шкоди національним інтересам іншої держави.

Загрози та небезпеки для національної безпеки необхідно розглядати на двох рівнях. По-перше, загрози національної безпеки України, що мають загальносистемний характер і зумовлені об'єктивними особливостями розвитку сучасної цивілізації. По-друге, загрози, зумовлені специфічними проблемами сучасної України як незалежної держави, зокрема, системною економічною кризою, повільними темпами трансформаційних процесів в Україні в напрямі до демократії, а також процесів соціальної та політичної структуризації суспільства.

Важливою умовою протидії основним загрозам для національної безпеки України є створення ефективної системи забезпечення національної безпеки, правильне визначення пріоритетів державного розвитку. Україна не має ані потужного військового, ані всесвітньо значущого енергетичного потенціалу. До чинників, що сприяють утвердженню ефективної сучасної системи національної безпеки, належать: підтримка народними масами ідеї без'ядерного, ненасильницького миру; розвиток інтеграційних та інтернаціоналізаційних процесів світової спільноти; прогресивна діяльність представників політичних кіл і сил держави, а також військово-політичного керівництва.

Національна безпека як стан захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави є об'єктивною передумовою становлення та розвитку державної самостійності України, чинником утвердження демократичного суспільства. Захист національних інтересів України передбачає діяльність із виявлення, попередження та усунення загроз для національної безпеки в усіх

важливих сферах життєдіяльності. Національна безпека України як інтегральне явище охоплює такі види безпеки: політичну, економічну, державну, соціальну, інформаційну, економічну, гуманітарну, військову тощо.

Крім того, як відомо, національна безпека має три взаємозалежні рівні: безпека людини (громадянина), безпека суспільства та безпека держави. Пріоритетність вказаних рівнів визначається дією багатьох зовнішніх і внутрішніх факторів суб'єктивного та об'єктивного, зокрема характером суспільних відносин, політичною системою, економічним укладом, ступенем розвитку інститутів громадянського суспільства, станом зовнішніх зносин з іншими країнами та іншими чинниками [7, с. 68].

Забезпечення безпеки особи передбачає визначення ряду умов, які гарантують реалізацію цього завдання за допомогою системи інститутів та наділення змістовною суттю і спрямованістю такої діяльності. Г. Шмоллер пояснює, що «під політичними, правовими і економічними інститутами ми розуміємо особливий порядок суспільного життя, спрямованого до певної мети і яким забезпечують стійкі рамки для безперервної діяльності» [1, с. 99]. Держава, забезпечуючи безпеку особи, діє за допомогою органів влади – суб'єктів безпеки, які створюють умови безпеки особистості у відповідних сферах. Визначення людини, її життя і здоров'я, честі й гідності, недоторканності й безпеки найвищою соціальною цінністю породжує у держави конституційний обов'язок визнання, дотримання і захисту прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина, зокрема й тих, які закріплені в міжнародних договорах України. Так, згідно з Основним Законом України права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [5].

Крім цих визначальних конституційних положень, які становлять міцну правову основу статусу людини в Укра-

їні, її конституційним правам і свободам присвячено цілий розділ – «Права, свободи і обов'язки людини і громадянина». У свою чергу, зазначені права й обов'язки становлять конституційний статус людини і громадянина. Будучи конкретизовані у нормах чинного законодавства, вони разом з нормами складають правовий статус особи, захист і здійснення якого становить головне завдання правового регулювання, діяльності управлінських ланок державного апарату. З огляду на викладене, найвищою цінністю й пріоритетом стратегічного планування розвитку національної безпеки повинно бути гарантування безпеки особи, зокрема, та суспільства загалом.

Забезпечення національної безпеки – обов'язкова складова державних концепцій, стратегій, програм у будь-якій сфері життєдіяльності, яка на етапі їх розробки має включати аналіз негативних чинників (причин, динаміки розвитку, можливих наслідків), формування необхідних функцій захисту та постановку перед виконавцями, відповідними органами завдань з запобігання впливу цих чинників на реалізацію національних інтересів. Так, наприклад, Законом України «Про основи національної безпеки України» [4, с. 24] визначено основні засади державної політики, спрямованої на захист національних інтересів і гарантування в Україні безпеки особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз в усіх сферах життєдіяльності. Відповідно до статті 1 зазначеного Закону національна безпека визначається, зокрема, як захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам.

Крім того, слід зазначити, що Президент України В. Ющенко затвердивши своїм Указом від 12 лютого 2007 року № 105 Стратегію національної безпеки України «Україна у світі, що змінюється» визнав, що сьогодні більш нагаль-

ними залишаються внутрішні виклики національній безпеці. Консервація не ефективної пострадянської суспільної системи, насамперед державної влади, викривлення демократичних процедур, що штучно стримувало процеси кадрового оновлення державних органів, обумовили слабкість, а подекуди і неспроможність держави виконувати її функції, перш за все у сфері захисту прав і свобод людини і громадянина, зростаючу недовіру до держави з боку суспільства [9].

Водночас за мету вказаної Стратегії ставиться формування сприятливих умов для забезпечення інтересів громадян, суспільства і держави, дальшого поступу України як демократичної держави зі сталою та зростаючою ринковою економікою, держави, що керується європейськими політичними й економічними цінностями, в якій повага і захист прав та законних інтересів усіх територіальних громад, суспільних верств, етнічних груп є запорукою незалежного, вільного, суверенного і демократичного розвитку єдиної України.

Зрозуміло, що головною умовою дієвості нормативно-правових актів на кшталт вищезазначеної Стратегії є відповідність її норм об'єктивним законам розвитку регульованих відносин. Реальність передбачає співвідношення юридичного та фактичного викладу проблем життєдіяльності особи та суспільства, що в дійсності склалися в суспільстві, а також шляхів їх вирішення. Визначення реального рівня забезпечення прав, свобод та законних інтересів у державі неможливе без урахування існуючих у суспільстві потреб, думок і настроїв.

Так, правовою основою залучення громадськості до процесу формування законодавчої бази, яка в подальшому буде врегульовувати питання національної безпеки, є передусім Конституція України. Зокрема, у статті 38 згаданого Закону визначено право громадян на участь в управлінні державними справами, а в статті 40 цього ж Закону зафіксовано право на письмові та колективні звернення до органів влади та місцевого самоврядування [3].

Особливої уваги заслуговує така фор-

ма участі громадян у процесі державного управління, як «звернення громадян». Очевидно, що якщо б звернення громадян не було взагалі, державному апарату було б важче збирати інформацію про проблеми населення та, відповідно, важче стежити за змінами ситуації й оперативно на них реагувати. В сучасних умовах, в демократичній державі звернення громадян можуть бути не тільки засобом правового захисту, але й формою реалізації права громадян на участь в управлінні справами держави, закріпленої в Загальній декларації прав людини 1948 року та Конституції України [3, 5]. Очевидно, що громадянин, направляючи звернення, ставить перед собою за ціль добитися від відповідних органів державної влади здійснення деяких значущих дій. Звернення – завжди усвідомлений акт, тому що той, хто не ставить перед собою ніякої цілі, навряд би став звертатися в органи державної влади. Крім того, звернення не зв'язане з публічною владою безпосередньо. Воно надходить до владних структур від громадян, із сфери соціальної, побудованої на логіці компромісу, а не ієрархії. Навіть якщо дивитися з боку авторитарного підходу до звернення, воно все одно залишається нейтральним у відношенні до влади як такої. Автор звернення може виступати і як прохач і як партнер (це залежить від підходу і особливостей системи), але він не є ні «начальником», ні «підлеглим» у відношенні до того, кому надсилається звернення. Таким чином, якщо спиратися на сформоване визначення громадянської участі, то стає повністю зрозуміло, що звернення наділене всіма характерними йому ознаками.

Звернення громадян – це одна з найпоширеніших та найвпливовіших форм участі громадян у прийнятті рішень органами державної влади. Як результат зазначеного впливу на владу, звернення є способом інформування держави про порушення безпеки особистості, суспільства та держави або про загрозу такого порушення. Тим самим вирізняється його значення в процесі забезпечення національної безпеки. Саме за допомо-

гою звернень громадян знаходить свій зовнішній вияв двосторонній зв'язок «держава – особа», який є ключовим для забезпечення безпеки особистості, суспільства та держави. Роль держави при цьому не повинна зводитися до «слухача», який має визначити, зрозуміти поставлену перед ним проблему, оцінити всі ризики та прийняти управлінське рішення, що допоможе поновити чи покращити становище заявника та усунути відповідні загрози. Органи державної влади опрацьовуючи звернення громадян мають отримати максимальну кількість інформації, узагальнити її та зробити висновки як про юридичні недоліки у регулюванні забезпечення прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина, так і про фактичні порушення «нормальної життєдіяльності» суспільства. Водночас має бути побудовано загальний план певної діяльності держави, який охоплює тривалий період; спосіб досягнення складної цілі (безпеки держави) – стратегію держави.

На основі зібраної інформації держава, в особі її органів влади, у процесі реалізації своїх функцій щодо забезпечення національної безпеки має:

- здійснювати об'єктивний та всебічний аналіз і прогнозування загроз національній безпеці України, розробляти заходи з урахуванням недержавних суб'єктів по її забезпеченню;
- організувати роботу недержавної системи забезпечення національної безпеки по реалізації комплексу заходів, спрямованих на попередження, виявлення та нейтралізацію загроз національній безпеці України;
- підтримувати діяльність недержавної системи забезпечення національної безпеки, спрямовану на здійснення даної діяльності;
- здійснювати контроль за розробленням, створенням, розвитком, використанням, експортом та імпортом технологій, засобів та систем безпеки через їх сертифікацію і ліцензійну діяльність;
- проводити необхідну протекціоністську політику щодо виробників технологій, засобів та систем безпеки на території України та за її межами і вживати

заходів по захисту внутрішнього ринку від проникнення на нього неякісних продуктів у сфері безпеки;

- сприяти наданню недержавним суб'єктам доступу до світових ресурсів забезпечення безпеки;

- формулювати і реалізувати державну політику національної безпеки України;

- організувати розроблення державної програми забезпечення національної безпеки України, яка об'єднує зусилля державних і недержавних організацій у цій сфері;

- удосконалювати правовий механізм регулювання суспільних відносин, які виникають у процесі забезпечення національної безпеки та є пріоритетним напрямом державної політики національної безпеки України.

Дотримання принципу балансу інтересів громадян, суспільства і держави в сфері національної безпеки передбачає законодавче закріплення пріоритету цих інтересів у різних сферах життєдіяльності, а також використання форм суспільного контролю за діяльністю як державних, так і недержавних суб'єктів забезпечення національної безпеки. Водночас, забезпечуючи дотримання інтересів та захищаючи громадян від усіх ймовірних негативних впливів, держава може порушити і грань, за якою людина вже втрапить спроможність самостійно осмислювати ступінь небезпек та протидіяти різним загрозам. В умовах сучасного технократичного суспільства людина все більшою мірою відстороняється від активної участі у справах соціуму, і надмірна опіка з боку держави лише посилює зазначену тенденцію. Проте деякі сучасні дослідники продовжують характеризувати безпеку особистості виключно в категоріях спроможності держави «огороджувати» і «оберігати» людину від різноманітних загроз [8, с. 75].

На противагу зазначеній вище позиції все частіше проголошуються більш ліберальні теорії безпеки особистості в складних умовах сьогодення. У руслі таких теорій особиста безпека людини розглядається як загальна суспільна цінність, поза якою неможливо забезпечити і належний стан розвитку суспільства та держави. О.Бондаренко говорить: «Виходячи з того, що людина є єдиним і неподільним суб'єктом будь-якого соціуму, який виступає на рівні соціальних зв'язків як особа, саме особа – точка відліку різних соціальних систем, що має принципову соціальну цінність і значимість» [2, с. 148].

Висновки. Відтак належний стан безпеки людини має забезпечуватися не лише розвиненістю суспільства та держави, а й дієвою позицією самої людини. При цьому функція правової держави полягає, окрім іншого, у гарантуванні прав і свобод особистості з використанням принципу «розумної доступності». Сутність цього принципу зводиться до необхідності запобігання можливим загрозам безпеки для суспільства і держави, до недопущення негативного впливу щодо окремої особистості. У такий спосіб і вирішується завдання щодо визначення гармонійного співвідношення безпеки держави та особистості. Власне й особистість за такого підходу відчуває відповідальність за власну безпеку та безпеку оточуючого суспільства. За вказаної думки важливою є й проблема культури особистісної безпеки, яка є частиною загальнолюдської культури і проявляється у поведінці особи в умовах посилення різнобічних загроз її безпечному функціонуванню.

Саме так, з урахуванням зазначених особливостей, має відбуватися взаємодія особи та держави у процесі забезпечення безпеки особи як складової національної безпеки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Ананьин О. И. Структура экономико-теоретического знания: Методологический анализ / О.И. Ананьин. – М.: Наука, 2005. – 244 с.
2. Боднар О. Поняття особистої безпеки людини і його структура/Наук зап. Ін-у законодавства Верховної Ради України.- 2011. – Вип. 2 (5). – С. 148-153.

3. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 / ООН. - Офіц. вид. - Відомості Верховної Ради, 2008, № 93, ст. 89.
4. Закон України «Про основи національної безпеки України»/Верховна Рада України.- К.:Парлам. Вид-во, 2003.-78 с. – (Бібліотека офіційних видань).
5. Конституція України від 28 червня 1996 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – Відомості Верховної Ради, 1996, № 30, ст. 141.
6. Рощин С.К. Психологическая безопасность: новый поход к безопасности человека, общества и государства/С.К. Рощин. В.А. Соснин. – М.: Рос. мониторинг, 1995.- № .- Режим доступа: <http://www.bookap.by.ru/psywar/grachev/g16.shtml>
7. Ситник Г.П. Безпека національна / Ситник Г.П. Енциклопедія державного управління: у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; наук.-ред. колегія: Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. – К.: НАДУ, 2011. – Т. 1: Теорія державного управління / наук.-ред. колегія: В. М. Князев (співголова), І. В. Розпутенко (співголова) та ін. – 2011. – 752 с.
8. Скородумова О.Б. Виртуальная личность и свобода (к проблеме социокультурных истоков понимания свободы в Интернете) / О.Б. Скородумова // Вестн. Моск. ун-та. Серия 7. Философия.- 2004.-№ 2.-С.75-96.
9. Стратегія національної безпеки України «Україна у світі, що змінюється»: Указ від 12 лютого 2007 року № 105/ Президент України. – Офіц. вид. - Офіційний вісник України, 2007, № 11, ст. 389.

REFERENCES:

1. *Ananin, O.I. Struktura ekonomyko-teoreticheskogo znaniya: Metodologicheskii analiz* (The structure of economic and theoretical knowledge: Methodological Analysis). Moscow, 2005. 244 p.
2. *Bodnar, O. Ponyattya osobystosti bezpeky lyudyny i yoho struktura* (The notion of personal human security and its structure). *Nauk zap. In-u zakonodavstva Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*. Kyiv. 2011. 153p.
3. ООН, *Zahalna deklaratsiya prav lyudyny* (Universal Declaration of Human Rights). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady*. № 93. Kyiv. 2008. 89 p.
4. *Verkhovna Rada Ukrayiny, Zakon Ukrayiny «Pro osnovy natsionalnoyi bezpeky Ukrayiny»* (Law of Ukraine «On National Security of Ukraine»). *Biblioteka ofitsiynykh vydan*. Kyiv. 2003. 141 p.
5. *Verkhovna Rada Ukrayiny, Konstytutsiya Ukrayiny* (The Constitution of Ukraine). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady* № 30. Kyiv. 1996. 141 p.
6. *Roshchyn, S.K., Sosnyn, V.A. Psykholohycheskaya bezopasnost: noviy podhod k bezopasnosti cheloveka, obshchestva i hosudarstva* (Psychological safety: a new approach to human security, society and the state). Moscow, 1995. 323 p.
7. *Sytnyk, H.P. Bezpeka natsionalna* (National Security). *Entsyklopediya derzhavnogo upravlinnya*. Vol. 1. *Teoriya derzhavnogo upravlinnya*. Kyiv. 2011. 752 p.
8. *Skorodumova, O.B. Vyrtualnaya lychnost y svoboda* (k probleme sotsyokulturnih istokov ponymaniya svobod v Internete) (Virtual identity and freedom (to the problem of social and cultural understanding of the origins of freedom on the Internet)). *Vestn. un-ta. Seryya 7. Fylosofiya*. Moscow, 2004. 96 p.
9. *Prezydent Ukrayiny. Stratehiya natsionalnoyi bezpeky Ukrayiny «Ukrayina u sviti, shcho zminuyetsya»: ukaz vid 12 lyutoho 2007 roku* (National Security Strategy of Ukraine «Ukraine in a Changing World»: Decree of 12 February 2007 № 105). *Ofitsiynyy visnyk Ukrayiny* № 11. Kyiv. 2007. 389 p.

Капуловський Артем Валерійович – аспірант
Національна академія державного управління при Президентові України
Адреса: 03057, м. Київ, вул. Ежена Поттьє, 20
E-mail: Kapulovskiy_artem@ukr.net

Kapulovskiy Artem Valerievich – postgraduate
National academy for public administration under the President of Ukraine
Address: 20, Ezhena Pottier Str., Kyiv, 03057
E-mail: Kapulovskiy_artem@ukr.net